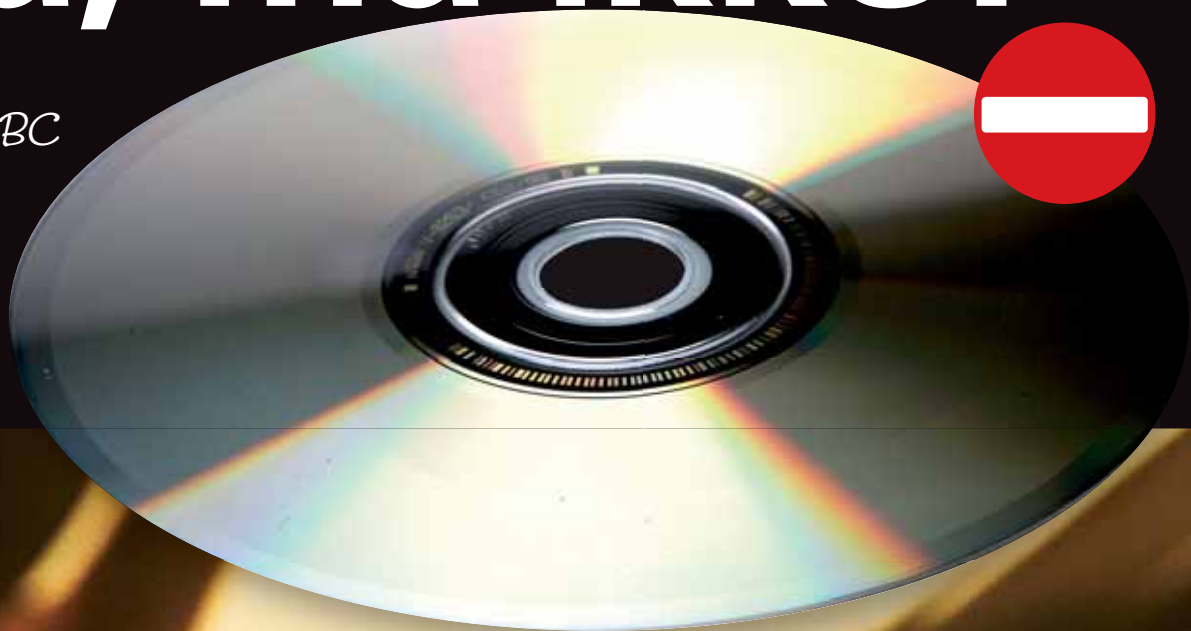

Må, må ikke?

*Skolejura ABC
– Hvad skal jeg
vide som elev?*

UNI • C

Hvad skal jeg vide som elev?

Som elev skal du passe på, at du ikke kommer til at kopiere ulovligt materiale, når du laver opgaver. Her kan du læse om, hvordan du undgår at bryde loven, når du bruger andres materiale.

Vi skal nok hjælpe dig igennem internettets farer ...

Kolofon

Må, må ikke? Skolejura ABC
– Hvad skal jeg vide som elev?

© 2006 UNI•C

ISBN 87-7252-310-7

Tekst
Hanne Bender fra advokatfirmaet
Bender von Haller Dragstedt

Grafisk tilrettelægning
Henrik Stig Møller

Tryk
Scanprint

Foto
Side 1, 16, Nonstock/POLFOTO
Side 2, AP/POLFOTO
Side 3, 5, BrandXPictures/POLFOTO
Side 3, 6, Sammy/POLFOTO
Side 3, 9, Torben Klint
Side 3, 11, Torben Andahl/POLFOTO
Side 3, 15, Claus Bonnerup/POLFOTO
Side 4, Bob Winsett, Index Stock/POLFOTO
Side 7, 16, Thomas Borberg/POLFOTO
Side 8, Fox Photo, Zuma Press/POLFOTO
Side 10, C.Witkowski, Index Stock/POLFOTO
Side 12, Johnny Frederiksen/POLFOTO
Side 14, Workbook Stock/POLFOTO

Enhver kopiering og gengivelse af denne brochure er tilladt med angivelse af kilde.

Brochuren ligger også på
www.uni-c.dk under publikationer.

Indhold

Når du skal aflevere en opgave eller et projekt 4

Hvor finder jeg det, jeg må bruge i mine opgaver og projekter? 5

DR/skole og DR/gymnasium

– Det Digitale Mediebibliotek 5

SkoDa 5

Materialeplatformen 5

Citater 6

Fotokopier (analog kopiering) 6

Analog kopiering 7

Software 7

Piratkopier 7

Digital kopiering 7

Kan du svare rigtigt? 7

Når du skal holde et oplæg for klassen 8

Når du fotograferer eller optager andre på video 9

Nu er det ikke er sjovt mere! 10

Pinlige og ubehagelige situationer 10

Du har selv samme beskyttelse som andre 10

Når du bruger internettet fra skolens computere 11

Download af billeder, musik, film, tekster mv.

fra internettet. Og brænding af dvd'er og cd-rommer 12

Tænk dig om! 13

Når du surfer på internettet 14

Når du bruger links 14

Når du skal lave din egen hjemmeside 14

Hvad sker der, hvis du krænker ophavsretten? 15

← Vil du bruge et billede af Gandalf i undervisningen? Læs mere på side 8.

Legolas, Gandalf den Grå og Aragorn (Orlando Bloom, Viggo Mortensen og Ian McKellen) bag kulisserne til filmen Ringenes herre – Kongen vender tilbage.

*Må jeg så bare
kopiere løs?*

Når du skal aflevere en opgave eller et projekt

Når du skal lave en opgave, må du ikke uden videre bruge andres billeder, musik og tekster medmindre du har fået lov af den, der har lavet det, eller den, som har rettighederne – fx forlaget eller arbejdsgiveren.

Det gælder som regel uanset, hvor du har fundet materialet. Men der er flere situationer, hvor du gerne må bruge andres materiale. Dem kan du læse om på de næste sider.

Hvor finder jeg det, jeg må bruge i mine opgaver og projekter?

dr.dk/skole
dr.dk/gymnasium
skoda.emu.dk
materialeplatform.emu.dk

DR/skole og DR/gymnasium – Det Digitale Mediebibliotek

De klip, som du kan finde i det Digitale Mediebibliotek på DR/skole og DR/gymnasium, må du streame og bruge i en opgave eller et projekt. Du må også sende links til klippene til dine klassekammerater og andre, der har adgang til DR/skole eller DR/gymnasium.

www.dr.dk/skole
www.dr.dk/gymnasium

Her er der styr på det!

SkoDa ✓

Hvis din skole har abonnement på SkoDa, kan du gå ind på www.skoda.emu.dk og finde masser af materiale til dine opgaver og projekter. Du må bruge teksterne og billederne direkte i de opgaver, du afleverer på skolen, når bare du skriver, hvor du har dem fra. Skolen må også lægge dine opgaver ud på skolens hjemmeside eller intranet – så længe materialet stammer fra SkoDa.

www.skoda.emu.dk

Materialeplatformen ✓

På Materialeplatformen kan du finde billeder, lyd- og videoklip. Ved de forskellige klip står, hvad du må bruge dem til.

www.materialeplatform.emu.dk

I POLFOTO finder du masser af billeder.

DR/skole og DR/gymnasium

På DR/skole kan du finde mere end 20.000 lyd-, video- og tv-klip samt tekster og billeder fra DRs arkiver.

De klip, som findes på DR/skole og DR/gymnasium, er opdelt i otte kategorier: **Historie, Medier, Samfund, Hverdagsliv, Naturfag, Kulturliv, Ungdomsliv og Sportsliv.**

Du kan søge i klippene via en smart søgefunktion, som kaldes "Agenten".

Du kan læse mere om DR/skole og DR/gymnasium på www.dr.dk/skole – klik på "Hvis du er elev" i højre side af skærmen.

SkoDa

Din lærer ved sikkert, om din skole har abonnement på SkoDa.

SkoDa – Skolernes Databaseservice – er et kæmpebibliotek på nettet, hvor du kan finde oplysninger om næsten hvilket som helst emne.

Materialet er fordelt i 16 vidensbaser, der bl.a. indeholder: **Avisartikler, pressefotos (POLFOTO), forfatterportrætter, luftfotos, leksika og satellitbilleder.**

Du kan læse mere om indholdet på SkoDa på www.skoda.emu.dk.

Citater og kopier. Hvordan er det nu reglerne er?

Eksempel på kreditering ved brug af et citat

"En af fordelene ved at være rodet, er at man hele tiden gør nye, spændende opdagelser".

(Fra bogen "Peter Plys" af A.A. Milne)

*Her må du gerne bruge andres materiale
i dine opgaver og projekter.*

Citater

Du må gerne citere fra en tekst i din opgave eller dit projekt. Teksten kan være fra en bog, et digt, film eller en sang.

Når du citerer, må du dog kun bruge en lille del af en andens tekst, dvs. et par linjer eller lidt mere.

Ved citat skal du huske:

- at bruge anførelselstegn
- skrive bogens titel
- forfatterens navn *Husk!*

Fotokopier (analog kopiering)

Du må gerne tage en fotokopi af et fotografi fra en bog, en tabel fra en matematikbog eller et digt fra en digtsamling og aflevere fotokopien som en del af din opgave.

Men du må ikke lave kopier af opgaven til hele klassen og dele den ud, hvis den indeholder materiale, som du ikke selv har lavet.

*Du ved det nok godt,
men her kommer det
lige en gang til:*

Software

Du må ikke lave kopier af software og computerspil, medmindre licensbetingelserne udtrykkeligt tillader det – men du må altid lave nødvendige sikkerhedskopier. ✓

Piratkopier

Du må aldrig kopiere eller bruge piratkopier.

Piratkopier er kopier, som er lavet uden tilladelse fra den, som har rettighederne til de originale værker.

Analog kopiering

Analog kopiering er fx når du optager en film fra fjernsynet på video, en cd over på et kassettebånd, eller når du kopierer en dvd over på et videobånd.

Analoge kopier må du bruge privat. Dvs. at du må kopiere til dig selv, din familie, din lærer og din omgangskreds. Du må både kopiere dine egne eksemplarer, og eksemplarer du har lånt af en ven eller på biblioteket. ✓

Digital kopiering

Digital kopiering omfatter fx download af filer fra internettet, mp3-filer, indscanning af bøger og billeder, kopiering af cd'er, dvd'er, eller hvis du optager en film på dvd mv.

Hvis du laver en digital kopi af en analog kopi, fx hvis du optager et videobånd over på en dvd, betragter man det som digital kopiering.

Digitale kopier må du kun bruge inden for din husstand, dvs. at du kun må kopiere til dine forældre og søskende, og du må kun kopiere dine egne eksemplarer, dvs. ikke eksemplarer som du har lejet eller lånt. Du må således ikke låne en cd og kopiere den. ✓

Kan du svare rigtigt?

Du bruger billeder fra SkoDa i din opgave.

OK! Forbudt!

Du tager en fotokopi af et fotografi fra en bog og afleverer som en del af din opgave. OK! Forbudt!

Du citerer et kort stykke fra en bog til din opgave, men nævner ikke bogens navn. OK! Forbudt!

Du tager med din mobiltelefon et billede af en anden elev, som er ked af det, og lægger det på nettet. OK! Forbudt!

Du bruger et klip fra DR/skole i en præsentation.

OK! Forbudt!

Se svarene på side 15.

*kig brochuren
igennem og
svar på spørgs-
målene.*

Gandalf den Grå
spillet af Ian McKellen
bag kulisserne til
filmen Ringenes Herre
– Eventyret om ringen.
↓

Når du skal holde et oplæg for klassen

Et billede af Gandalf er helt fint, bare du ikke deler det ud til andre.

Du må altså godt vise et fotografi af Troldmanden Gandalf fra Ringenes Herre eller spille den nye sang med Nik og Jay, når du holder et oplæg for klassen.

Hvis du skal fremlægge et projekt, en opgave eller holde et oplæg for klassen, må du gerne vise andres værker, hvis det er relevant for dit oplæg.

Men du må ikke kopiere det værk, som du bruger i dit oplæg, og dele det ud til dine klassekammerater.

Du må dog gerne bruge det materiale, som du kan finde på DR/skole og SkoDa til dit skolearbejde, det kan du læse mere om på side 5.

Det er sjovt med video, men du skal huske at spørge om lov, før du viser din film til en masse andre, fx på internettet eller sender den på din mobil.

Når du fotograferer eller optager andre på video

⚠ På mange skoler er der regler for, hvordan du må bruge telefon og kamera – så først og fremmest skal du spørge, om du må tage billeder på skolen.

Hvis du vil vise fotografiet eller optagelsen til en masse andre

Hvis du vil bruge optagelsen til andet end bare at kigge på den selv eller sammen med et par venner, skal du forinden have lov fra dem, du fotograferer eller optager. ⚠

Så hvis du vil sende optagelsen til dine venner via mobilen eller lægge den op på internettet, fx i en blog, kræver det, at du har fået en tilladelse fra dem, som er blevet optaget.

Tænk hvis det var dig, der var så ked af det, og hele skolen ku' se det på nettet.

Nu er det ikke er sjovt mere!

Pinlige og ubehagelige situationer

- Du må ikke optage eller fotografere dine venner eller andre personer i en pinlig eller ubehagelig situation, fx hvor en fra parallelklassen kysser en pige til en skolefest, en klassekammerat som græder, eller en slåskamp.
- Det afgørende er ikke, hvad du synes, men om den, som bliver optaget eller fotograferet, synes situationen er ubehagelig eller pinlig.
- Det er ulovligt at filme en ven eller andre, som bliver overfaldet, eller som er offer for en anden kriminel handling. Politiet ser meget alvorligt på den slags optagelser, som kaldes "Happy Slapping".

Hvis du laver optagelsen for at hjælpe offeret, og fx vil give den til skolen eller politiet, er det tilladt.

Du har selv samme beskyttelse som andre

Skolens lærere eller andre må heller ikke bare optage eleverne med et videokamera og lægge optagelsen på internettet uden at spørge eleverne først.

Hvis du er i en situation, som du synes er ubehagelig eller pinlig, fx hvis du danser kinddans med en til skolefesten, må hverken skolens lærere, dine klassekammerater eller andre fotografere eller optage dig.

Lærerne må heller ikke!

Når du bruger internettet fra skolens computere

Skolens computere er et sjovt værktøj, som kan bruges til mange forskellige ting – men du skal tænke dig om, når du bruger dem.

Hvis skolen har nogle særlige regler for, hvordan man må bruge skolens computere, skal du overholde dem.

På de fleste skoler har eleverne deres eget personlige login, og skolen har teknisk mulighed for at overvåge, hvilke sider du besøger, og hvad du downloader.

Når du bruger internettet, kan dine aktiviteter normalt spores tilbage til den computer, du har brugt.

Hvis nogen føler sig forulempet, vil det derfor være muligt at finde frem til, hvem der har brugt computeren på det givne tidspunkt.

Hvis skolen laver en mere detaljeret overvågning af, hvad man foretager sig på internettet, bør det stå i skolens retningslinjer for brug af skolens it.

Husk at opføre dig ordentligt, når du er på internettet.

Stort set alt materiale, som findes på internettet, er beskyttet af ophavsretten. Du må godt downloade lovligt materiale til dig selv, men ikke til andre. ✓

**Download af billeder,
musik, film, tekster mv.
fra internettet.**

**Og brænding af dvd'er
og cd-rommer**

← Nik og Jay
på Bøgescenen
– Skanderborg
Festival 2006.

*Dét har
altid været*

Derfor: *tilladt :-)* Tænk dig om!

Du må ikke downloade software, fx et computerspil, medmindre det tydeligt står på hjemmesiden, at det er tilladt, og det klart fremgår, hvem der har retten til softwaren.

Du må dog aldrig downloade og installere programmer på skolens computere.

Du må aldrig downloade piratkopier af andres materiale eller software, selvom det kun er til dig selv.

Piratkopier er kopier, der er lavet uden tilladelse fra den, som har rettighederne til materialet, som fx en musik-cd eller en dvd-film.

I nogle tilfælde er der særligt givet tilladelse til, at du må bruge materiale på internettet.

Fx er der nogle kunstnere, – typisk mindre kendte bands og filmproducenter, der lægger deres materiale på internettet, så du frit kan downloade det uden tilladelse.

Der findes også mange gratis spil på internettet, som du gerne må downloade.

Hvis materialet eller spillet må downloades gratis, vil det normalt stå på hjemmesiden, der hvor du kan downloade det.

Men du kan ikke altid være sikker på, at det er tilladt at downloade materialet eller spillet, blot fordi det fremgår af hjemmesiden, at det er tilladt.

Her må du bruge din sunde fornuft og vurdere, om det er sandsynligt, at den, som har rettighederne til materialet og spillet, rent faktisk har givet lov til, at det bliver lagt frit tilgængeligt på internettet.

Hvis du kan finde en sang, film, et computerspil eller andet materiale, som man normalt skal betale for i en butik, gratis på internettet, vil det ofte være en piratkopi.

Selvom du kan finde en fil med titlen »Harry Potter 4 – free download« fx på Kazaa, eller en anden fildelings-tjeneste, kan du nok godt regne ud, at det ikke er rettighedshaveren, »Warner Brothers«, som har givet tilladelsen.

På side 5 kan du læse om de steder, hvor du trygt kan finde materiale til opgaver m.m.

Du skal tænke dig godt om, når du surfer på internettet. – Der er meget du skal passe på, og meget du ikke må!

Når du surfer på internettet

Du skal passe særligt på ukendte sider, som tilbyder dig programmer o.l., der blot med et klik kan installeres eller downloades. Sådanne programmer og filer kan være inficeret med virus eller have andre skjulte og ubehagelige egenskaber, der kan ødelægge din computer og give andre adgang til dine fortrolige oplysninger.

Du skal også passe på med at give oplysninger om dig selv – **giv fx aldrig din adresse, din e-mail-adresse eller dit telefonnummer til personer, som du ikke kender rigtigt godt.**

Der er måske nogen, der er interesseret i netop DIG ude på internettet, så du SKAL passe på dig selv!

Når du bruger links

Du må gerne sende links til dine venner pr. e-mail, via din mobiltelefon, eller link på din hjemmeside. ✓

Du må dog ikke linke til ulovligt materiale, som fx piratkopieret film og musik. ⚡

For et par år siden blev 2 teenage drenge hver dømt til at betale en erstatning på 100.000 kr., fordi de på deres hjemmeside havde lagt links til udenlandske sider, hvor man kunne downloade piratkopier.

Du kan læse mere om straffen for ulovlig piratkopiering på næste side.

Når du skal lave din egen hjemmeside

Hvis du skal lave din egen hjemmeside, skal du huske på, at du ikke bare må kopiere fra andres hjemmesider. ⚡

Grafikken, opsætningen og billederne på hjemmesiden er tit beskyttet af ophavsretsloven. ⚡

Du må heller ikke linke til en hjemmeside, så det ser ud som om, at det er en del af din egen hjemmeside. ⚡

Hvad sker der, hvis du krænker ophavsretten?

Det kan få alvorlige konsekvenser for dig, hvis du krænker en andens ophavsrettigheder. Du risikerer at skulle betale en erstatning til den person eller organisation, som har rettighederne.

Der findes flere organisationer, der går efter personer, som krænker ophavsretten, uanset om de er voksne eller børn.

Den mest kendte er »Anti Pirat Gruppen«, som i de senere år har gennemført en omfattende kampagne mod piratkopiering af musik og film. Det har ført til, at mange unge skal betale erstatninger på mere end 100.000 kr.

Anti Pirat Gruppen laver stikprøvekontrol i forskellige fildelingstjenester for at finde personer, som downloader eller deler piratkopier eller laver netparties, hvor man udveksler spil.

I meget grove tilfælde, som fx piratkopiering i millionklassen, kan man blive idømt fængselsstraf.

Så galt kan det gå

Mp3-dommen: To drenge på 14 år og 16 år havde en hjemmeside med links til udenlandske sider med piratkopier af musik i mp3-format. Det kostede drengene **100.000 kr.** i erstatning hver.

Divxit.dk-dommen: Ung mand på 22 år havde en hjemmeside med et debatforum, hvor der blev chattet om bytning af film. Han blev dømt til at betale ca. **200.000 kr.**

Netparty-dommen: 17-årig deltager i netparty blev dømt til at betale **36.000 kr.** i erstatning, fordi han havde delt ca. 2.500 musikfiler til et netparty.

Må, må ikke?

Skolejura ABC
– Hvad skal jeg
vide som elev?

Gå videre på nettet

www.emu.dk/webetik

Du har sikkert mange spørgsmål til, hvad du må og ikke må på nettet – og hvordan du i det hele taget bruger nettet på en god måde. På www.emu.dk/webetik kan du finde masser af information om

- hvordan du bruger nettet på den gode måde
- e-mail, chat og SMS
- hacking, virus og orme
- de nyeste emner om webetik og sikkerhed
- undervisningsmateriale.

Her kan du trygt hente materiale til undervisningen

www.skoda.emu.dk

Find oplysninger om næsten hvilket som helst emne til dine opgaver og projekter.

www.dr.dk/skole og www.dr.dk/gymnasium

Her kan du finde klip, som du må streame og bruge i opgaver og projekter.

www.materialeplatformen.dk

Hent billeder, lyd- og videoklip. Ved det enkelte klip står, hvad du må bruge det til.

www.skolekom.dk

Her kan du chatte helt trygt med dine skolekammerater og lærere.

UNI•C
Vermundsgade 5
2100 København Ø
Tlf: 35 87 88 89
E-mail: uni-c@uni-c.dk
www.uni-c.dk

UNI•C